

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi alkoholilain pykälä, jonka mukaan alkoholijuomien pakkauksissa tulee vuoden 2009 alusta olla yleinen varoitus tuotteen haitalli-

suudesta terveydelle ja erityinen varoitus tuotteen aiheuttamasta sikiövauriovaarasta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Alkoholiverotusta alennettiin keskimäärin 33 prosentilla vuonna 2004, jonka jälkeen alkoholin kulutus ja haitat lisääntyivät merkittävästi. Pääministeri Matti Vanhasen I hallitus päätti maaliskuussa 2006 toimenpidepaketista, jonka tavoitteena oli vähentää alkoholihaittoja. Osana toimenpidepakettia annettiin hallituksen esitys laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 232/2006 vp.), jossa ehdotettiin esityksestä ilmenevin perusteluin muun muassa alkoholijuomien pakkauksiin pakollisia varoitusmerkintöjä tuotteen aiheuttamista terveysvaaroista.

Ehdotuksen perusteella säädetyn alkoholilain 33 b §:n (588/2007) 1 momentin mukaan alkoholijuomien valmistajan, maahantuojan, jakelijan tai muun toiminnanharjoittajan, joka luovuttaa alkoholijuoman Suomessa markkinoille tai käyttöön, on vuoden 2009 alusta huolehdittava siitä, että pakkaukseen on merkitty suomeksi ja ruotsiksi yleinen varoitus tuotteen haitallisuudesta terveydelle ja erityinen varoitus tuotteen aiheuttamasta sikiövauriovaarasta.

Pykälän 2 momentin mukaan varoitusmerkinnän tekstin sisällöstä, sijainnista ja koosta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. 3 momentin mukaan muutoin pakkausmerkinnöistä on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. 4 momentin

mukaan varoituksia ei tarvitse merkitä, jos alkoholijuoma myydään kansainvälisessä liikenteessä toimivassa suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa. Voimaantulosäännöksen mukaan alkoholijuomat, jotka on valmistettu tai pakattu ennen pykälän voimaantuloa, saadaan myydä loppuun.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 7 päivänä kesäkuuta 2007 työryhmän valmistelemaan ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi alkoholijuomien varoitusmerkinnöistä 31 päivänä elokuuta 2007 mennessä. Työryhmän ehdotuksen mukaan varoitusten teksti olisi: ”VAROITUS: Alkoholii vaarantaa sikiön kehityksen ja terveytesi.” Ehdotuksen mukaan teksti voitaisiin merkitä yleisten pakkausmerkintöjä koskevien säännösten mukaisesti — ei kuitenkaan pakkauksen pohjaan tai sulkijaan ja sana ”VAROITUS” tulisi kirjoittaa vähintään kolme millimetriä korkeilla versaalikirjasimilla.

Myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2000/13/EY) 18 artiklan mukaan jäsenvaltiot eivät saa soveltaa omia kansallisia merkintäsäännöksiä, joita ei ole yhdenmukaistettu. Poikkeuksena on kuitenkin sallittu sellaisten säännösten soveltaminen, joiden perusteena on kansanterveyden suojeleminen. Suomen lisäksi Ranskassa on

jo aiemmin säädetty erikseen sikiövaurioita koskevasta varoitusmerkinnästä.

Edellä mainittu varoitusmerkinnän tekstiä, sijaintia ja kokoa koskeva ehdotus ilmoitettiin 20 päivänä syyskuuta 2007 mainitun direktiivin 19 artiklan mukaisesti Euroopan komissiolle, joka käynnisti kyseisessä artikkelissa tarkoitettujen muiden jäsenvaltioiden kuulemismenettelyn elintarvikkeiden ja eläinten terveyttä käsittelevässä pysyvässä komiteassa. Komissio toimitti Suomelle mainitun artiklan 3 kohdan mukaisen osittain kielteisen lausunnon, joka on päivätty 21 päivänä joulukuuta 2007.

Lausunnon mukaan pakkausmerkintöjä koskevien kansallisten vaatimusten on oltava tasapainossa sisämarkkinoiden toiminnan kannalta ja niissä on vältettävä asettamasta perusteettomia ja suhteettomia esteitä tavaroiden vapaalle liikkumiselle sisämarkkinoilla.

Komission lausunnon mukaan kansallisesti päätetty varoitusmerkintä, jota ei ole yhdenmukaistettu, vaikuttaa sinänsä kielteisesti sisämarkkinoiden toimintaan ja merkitsee lisärasitetta elintarvikealan toimijoille.

Tämän jälkeen komissio myöntää, että tieteilisen tutkimusaineiston perusteella toimenpiteet tietoisuuden lisäämiseksi alkoholin käytön vaaroista raskauden aikana ovat erittäin tärkeitä. Lausunnon mukaan alkoholiin liitettäviä terveysvaroituksia voidaan siten pitää hyödyllisenä keinona sikiön alkoholi- ja elintarvikkeiden yleisessä vähentämisstrategiassa. Komissio toteaa myös, että haitalliset ja vaaralliset alkoholinkulutusmallit vaikuttavat merkittävästi kansanterveyteen. Siten kansalaisilla on komission lausunnon mukaan oikeus saada asianmukaista tietoa haitallisen ja vaarallisen alkoholinkäytön terveysvaikutuksista ja erityisesti sikiövaaroista.

Komissio ei vastusta Suomen sikiövauriovaaraa koskevaa varoitusmerkintää, mutta se edellyttää kuitenkin poikkeuksen säätämistä sellaisten tuotteiden osalta, jotka ovat laillisesti kaupan totea muissa jäsenvaltioissa ja joissa kuluttajille annetaan vastaavantasoisesti tietoa.

Alkoholin terveysvaaraa koskevan varoitusmerkinnän osalta komissio toteaa, että 85 prosenttia aikuisista käyttää alkoholia enimmäkseen kohtuullisesti ja vastuunsa tuntien.

Tämän vuoksi komissio ilmoittaa vastustavansa yleistä varoitusta alkoholijuomien haitallisuudesta terveydelle.

Komission lausunnon vuoksi sosiaali- ja terveysministeriön asetusta alkoholijuomien varoitusmerkintöjen tekstistä, sijainnista ja koosta ei ole voitu säätää suunnitellussa aikataulussa eli viimeistään vuotta ennen varoitusmerkintävelvollisuuden voimaantuloa.

Tämän lisäksi sikiövaurioita koskevan varoituksen osalta komission lausunnon huomioon ottaminen edellyttäisi alkoholilain 33 b §:n muuttamista siten, että muissa jäsenvaltioissa käytössä olevat vastaavantasoiset varoitukset voitaisiin hyväksyä Suomessa.

Komission lausunto on käytännössä ongelmallinen myös yleisen terveysvaroituksen osalta. Komissio edellyttää, ettei alkoholin terveysvaaroista saisi varoittaa erottamatta haitallista ja vastuuntuntoista alkoholinkäyttöä toisistaan. Kun perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PevL 54/2006 vp.) ehdotettiin samansuuntaisesti, että varoituksen tulisi koskea vain alkoholin liikakäytön vaarallisuutta terveydelle, sosiaali- ja terveysvaliokunta puolestaan totesi mietinnössään (StvM 58/2006 vp.), että olisi viestinnällisesti hyvin kyseenalaista rajoittaa laissa varoitusmerkinnät koskemaan vain haitallista ”liiallista alkoholinkäyttöä”, jota ei voida yksiselitteisesti edes määritellä.

Varoitusmerkintöjen yksityiskohdista komissiolle tehty ilmoitus peruutettiin 18 päivänä helmikuuta 2008, jonka jälkeen asian käsittely komissiossa päätettiin.

2. Ehdotetut muutokset

Alkoholilain 33 b §:n mukaisten varoitusmerkintöjen käytännön toteuttaminen osoitautui näin ollen siinä määrin ongelmalliseksi, että kyseinen pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Alkoholijuomien pakkauksiin ei siis ehdotuksen mukaan tulisi edellä mainittuja varoitusmerkintöjä.

Samalla lain 5 luvun otsikosta ”Mainonta, hinnoittelu ja varoitusmerkinnät” ehdotetaan poistettavaksi viittaus varoitusmerkintöihin.

Tämä ei merkitse sitä, että varoitusmerkinnöistä ei voitaisi olosuhteiden muututtua säätää erikseen. Komissio on ilmoittanut tiedon-

annossaan EU:n strategiasta jäsenvaltioiden tukemiseksi alkoholiin liittyvien haittojen vähentämisessä (KOM(2006) 625; kohta 6.1) selvittävänsä yhteistyössä jäsenvaltioiden ja sidosryhmien kanssa sitä, olisiko hyödyllistä kehittää kaikkialla yhteisössä toteutettavia tehokkaita yhteisiä toimintamalleja riittävän kuluttajatiedotuksen järjestämiseksi. Komissio toteaa, että tällaiset pohdiskelut ovat erityisen merkityksellisiä, sillä jotkin jäsenvaltiot suunnittelevat (esimerkiksi alkoholia ja raskautta koskevien) varoitusmerkintöjen käyttöönottoa ja yleisemmin koska käynnissä on keskustelu siitä, mikä olisi paras toimintatapa kuluttajavalistuksen alalla.

Euroopan parlamentti on EU:n alkoholi-strategiasta 5 päivänä syyskuuta 2007 antamassaan mietinnössä (2007/2005(INI)) painottanut, että jäsenvaltiot voivat jo nyt säätää alkoholijuomia koskevista varoitusmerkinnöistä. Etikettiin voidaan sisällyttää varoitus siitä, että alkoholi voi aiheuttaa vakavia terveydellisiä ja mielenterveydellisiä ongelmia, että alkoholi aiheuttaa riippuvuutta ja että alkoholin käyttö raskauden aikana voi olla vaarallista sikiölle. Tällaisilla kansallisilla etikettimääräyksillä on selviä vaikutuksia sisämarkkinoiden toimintaan. Parlamentti kehotti komissiota tutkimaan tällaisten merkintöjen ja myös muiden alkoholihaittoja vähentävien viestinnällisten toimien vaikutuksia ja julkaisemaan tulokset viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2009.

Alkoholijuomien varoitusmerkintöjä koskeva erityissäännös voi siis edelleen tulla ajankohtaiseksi komission, jäsenvaltioiden ja sidosryhmien selvityksen valmistuttua. Yhtenä vaihtoehtona on tällöin, että alkoholijuomien varoitusmerkinnöistä säädetään yhteisölainsäädännössä.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksen tarkoituksena on kumota alkoholilaisissa säädetty alkoholijuomien valmistajiin, maahantuojaan, jakelijoihin ja muihin toiminnanharjoittajiin kohdistuva pakkausmerkintävelvoite ennen kuin se tulee voimaan. Näin ollen merkinnöistä ei synny niitä kustannuksia, joita elinkeinonharjoittajille arvioitiin velvoitetta säädettyä syntyvän.

Varoitusmerkintöjen muodossa esiteltäväksi suunniteltua alkoholin haittoja ja riskejä koskevaa tiedotusta voidaan korvata muulla tiedotuksella ja terveystietoisuudella. Tiedotuksen tulee koskea sekä sikiövaaraa että koko väestöä koskevia terveysvaaroja. Alkoholin kulutusta ja haittoja vähennetään tämän lisäksi hallitusohjelman mukaisesti myös alkoholiveron korotuksilla, joista ensimmäinen on toteutettu 1 päivänä tammikuuta 2008. Budjettiriihessä päätettiin elokuussa 2007, että hallitus toteuttaa myös toisen korotuksen.

Esityksellä ei muutoin ole välittömiä valtiotaloudellisia, organisatorisia taikka ympäristöllisiä vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2009 alusta eli samana päivänä, jolloin alkoholijuomien varoitusmerkintöjä koskeva alkoholilain 33 b § tulisi muutoin voimaan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

alkoholilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 8 päivänä joulukuuta 1994 annetun alkoholilain (1143/1994) 33 b §, sellaisena
kuin se on laissa 588/2007, ja
muutetaan 5 luvun otsikko, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 588/2007, seuraavasti:

5 luku

Mainonta ja hinnoittelu

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta
20 .

Helsingissä 11 päivänä huhtikuuta 2008

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

alkoholilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 8 päivänä joulukuuta 1994 annetun alkoholilain (1143/1994) 33 b §, sellaisena
kuin se on laissa 588/2007, ja
muutetaan 5 luvun otsikko sellaisena kuin se on mainitussa laissa 588/2007, seuraavasti:

1.1.2009 voimaan tuleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

**Mainonta, hinnoittelu ja varoitusmerkin-
nät**

Mainonta ja hinnoittelu

33 b §

Varoitusmerkinnät

Alkoholijuoman valmistajan, maahan-
tuojan, jakelijan tai muun toiminnanharjoit-
tajan, joka luovuttaa alkoholijuoman Suo-
messä markkinoille tai käyttöön, on huolehdittava siitä, että pakkaukseen on merkit-
ty suomeksi ja ruotsiksi yleinen varoitus
tuotteen haitallisuudesta terveydelle ja eri-
tyinen varoitus tuotteen aiheuttamasta si-
kiövauriovaarasta.

Varoitusmerkinnän tekstin sisällöstä, si-
jainnista ja koosta säädetään tarkemmin so-
siaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Muutoin pakkausmerkinnöistä on voi-
massa, mitä niistä erikseen säädetään.

Varoituksia ei tarvitse merkitä, jos alko-
holijuoma myydään kansainvälisessä liiken-
teessä toimivassa suomalaisessa aluksessa
tai ilma-aluksessa.

(kumotaan)

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*
